

Amikor a fentiek után sem került elő az áhitott kincs, akkor „áldozatot“ mutattak be. Ez a következőképpen történt: a kincskeresők az ásás helyét körülállották, magukat fonállal körülkerítették. Az ásott gödör fenekén tüzet raktak, felette üstben vizet forraltak. Egy kivitt fekete macskával a keresők nyakát körül járatták, megkörmöltették, azután az élő fekete macskát és egy fekete tyúkot a fővő vízbe beledobták. Az ásást vezető a tyúkhúsból evett, a macska gerincét pedig végig kellett rágnia. Azután a fonalat a gödör falára felerősítették és folytatták tovább az ásást. — A várt eredmény még mindig nem jelentkezett. Ismeretes volt az a hiedelem, hogy az elásott kincs felkeresése „emberéletet követel“. Ennek a hitnek Laborfalván az lett az eredménye, hogy az önként jelentkező H. J.-t felakarták áldozni. Csak a még idejében közbelépő csendőrség akadályozta meg az emberáldozatot.

A kincskeresők között elterjedt az a hit, hogy amikor az ásáskor megközelítik a varázsvesszővel jelzett vagy a hetedik gyermekkel láttatott kincset, az azt őriző *szellem* tovább viszi a föld alatt. Ezt jelzi a varázsvessző is és megmondja a látó gyermek is. A mozgás megakadályozására többfelé fordultak tanácsért a kincskeresők, de hiába. A kincseket ugyanis — a néphit szerint — az elrejtő és már meghalt személyek szellemei őrzik igyekezve megvédeni a felkutatás, feltárás, és még inkább az elől, hogy illetéktelen személyek vehessék birtokukba.

Úgy látszik, egyrészt a kincs továbbvándorlása miatti eredménytelenség, másrészt az a hiedelem, hogy aki a kincset megtalálja és a föld alól kiássza, életével kell fizetnie érte, a további kutatási kedvnek szárnyát szegte és mintegy három-négy évi keresés után abbahagyták a munkát. A kincsbe vetett hit azonban nem tűnt el és lehetséges, hogy egy hasonlóan nehéz gazdasági helyzet ismét megindítja a kincskeresők munkáját.²

SIMON KATALIN

Bronzkori telep Alsócsernátonban. A Székelyföld területén előkerült nagyszámú bronzkori szórványos és kincslelet arra mutat, hogy Erdélynek e részén a bronzkor folyamán virágzó műveltség volt. Azok a tényezők, amelyek hozzájárultak kifejlődéséhez éppen úgy megvoltak Háromszék területén, mint Erdély más részein.¹ Ezt mutatja a magyarósi bronzkard, a zabolai bronztőr, a gelencei és kálnoki bronz szárnyasbalták, valamint a bölöni, a málnási és a zágoni Cseremás és Metehegy bronzkincse. Ezek a bronzkori tárgyak a véletlen révén kerültek felszínre, mint gyűjtélékes és kincsleletek. A települési nyomok és temetők, amelyek csak elenyésző számban vannak nyilvántartva s jórészt még nincsenek felkutatva,² mind virágzó bronzkori kultúra mellett tesznek tanúbizonyságot.

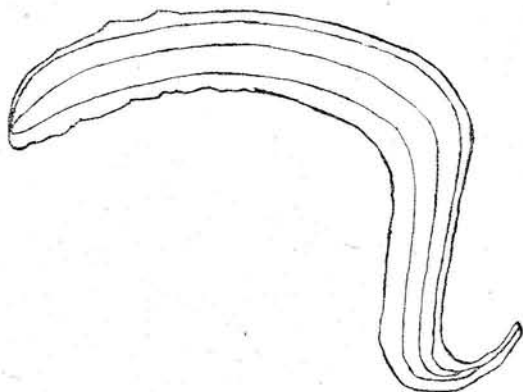
Ezt a tényt igazolja az alsócsernátoni bronzkori telep, amelyről Haszmaun Pál alsócsernátoni tanító jelentése alapján értesültem. Ő 1944. július havában jelentette, hogy Alsócsernáton községben edénytöredéket, valamint egy bronzsarlót találtak. A bronzsarló Nánássy Elemér földbirtokos földjén

² Fenti feljegyzéseim kiegészítik mindazokat a gyűjtéseket, amelyeket eddig a Székelyföldről közöltek [vö. Ethn. VIII (1897), 296–8. — EM. 1943. 46–52]. Különös figyelmet érdemelnek az áldozati szertartásra és a varázsvessző alkalmazására vonatkozó adatok.

¹ Roska Márton, A Székelyföld őskora. Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára. Kvár, 1929. 279–280.

² Asztalos Miklós, Történeti Erdély. Bp., 1936. 102.

került elő. A földbirtokos tulajdonában még volt ugyanarról a helyről egy kis korongolatlan csésze, valamint egy szűrő-edény töredéke. A határnak Nyírtető néven ismert részén terül el az őskori telep. A telepet északon öszvér-út, nyugaton a Szőlőtető nevű erdő, délen a Gálpatak határolja; keleten lankás területet találunk. A telep dombos emelkedésen terül el, amelyet északon, keleten és délen sánc vesz körül. A sáncevonulat északon és délen még ma is jól megfigyelhető. Az emelkedés a teleppel együtt a Szőlőtető nevű erdőrészhez egy kis nyakirésszel kapcsolódik. A felszínen nagyszámú bronzkori cseréptöredékeket találtam. — Ettől a területtől nem messze terül el az Ördögárka nevű domb. Ennek a dombnak a déli, kiugró részén szintén őstelep nyomát találtam.

A telepen talált fenti sarló-fajta elég nagy számban fordul elő Székelyföld területén nemcsak szórványosan, hanem kincsletekben is; nagyszámú előfordulása fejlett földművelésre mutat.³ Az ú. n. erdélyi típusú sarlók közé tartozik.⁴

Hasonló sarlókat közül ROSKA MÁRTON a Székely Nemzeti Múzeum gyűjteményéből a csikbánfalvi és málnási bronzkincsből,⁵ valamint HAMPEL JÓZSEF a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből.⁶

Az alsócsernátoni bronzkori telep a szakirodalomban jóformán ismeretlen. ERŐSS JÓZSEF felsorolja az őskori telepeket Háromszék vármegye területén, de az alsócsernátoni nyírtetői telepről nem tesz említést.⁷ ROSKA a nagyenyedi Bethlen-kollégium Múzeumában látott Alsócsernátonról bekerült őskori tárgyakat, amelyek a Nyírtetejéről kerültek el: „A NBKM-ban a Nyírtetejéről 1893. szám egyenes fokú zöldkő trachyt fejsze és 1894. sz. rézkori, enyhén csónakos bazalt balta, 1893–98. sz. alatt bronzkori cserepek és kőfejsze élek”.⁸ Alsócsernáton az általa közölt térképen, ahol a bronzkori

³ Párvañ V., *Getica*, 1926. 294.

⁴ Roska Márton, i. m. 280.

⁵ I. h. 48. és 51. kép.

⁶ A bronzkor emlékei a Magyarhonban, 15. tábla 4, 5.

⁷ Háromszék telepedési története: Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára. Kvár, 1929. 124.

⁸ Roska, Erdély régészeti repertóriuma. I. Őskor. Kvár, 1942. 17, 340. 1. 15. sz. térkép.

telepeket sorolja fel, nem szerepel.⁹ Ennek a telepnek, valamint a jövőben feltárandó más székelyföldi bronzkori telepek rétegződési időrendjének a megállapítása mérvadó lenne a háromszéki bronzkori műveltség időrendi kialakulása kérdésében.

SZÉKELY ZOLTÁN

György deák, XVIII. századi kolozsvári könyvkötő. Már HERPEI JÁNOS a XVIII. századi kolozsvári könyvkötőkről szóló egyik közleményében egy DEBRETZENI GYÖRGY DEÁK néven emlegetett compactorra, azaz könyvkötőre vonatkozó, 1736–1738-ból való adatokat idéz [EM. 1942. 478]. Ugyanő ennek személyét megkülönbözteti egy ugyane tájt Kolozsvárt dolgozó hasonló nevű typographus személyétől.

Ez időtájban azonban nemesak ezekről a kolozsvári nyomdász György deákra vonatkozó adatokról tudunk. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárában többek között van egy olyan számadáskönyv is, amely egy másik, kolozsvári György deákra vonatkozó adatot őrzött meg. E számadáskönyv — KELEMEN LAJOS szíves felvilágosítása szerint — a korában jelentős kolozsvári unitárius könyvnyomdász, KMITA JÁNOS lengyel származású feleségéé, a WILHELM CHRISTERLIÉ volt. A XVII. század végétől a következő század végéig terjedő bejegyzések közül természetesen csak a XVIII. század elejiek egy része származhatik tőle (ezek között vannak lengyel nyelvűek is), a többiek valószínűleg a nyomda későbbi tulajdonosaitól vagy vezetőitől valók. E bejegyzések közül idézem a 86b levélről egy személyében ismeretlen beírótól származó következő sorokat: *A(m)lo 1741. 16. Marty | György Déák(na)k Compactor | nak attam hitelb(en) 2. hetig | 21. Colloquiumot ad 14. fl. 2 „ 94 | 28. Marty attam ismet | 7. Colloquiumot ad 14 „ — „ 98 | 8. Benitzkit ad 12 — „ — 96.* — E bejegyzés szerint tehát az ismeretlen bejegyző egy *Colloquium* címkezdetű kiadványt és alighanem BENICZKY PÉTER Magyar rhithmusok című munkájának valamelyik kolozsvári kiadását, esetleg éppen az 1729-ben megjelentet, adta részben hitelbe György deák könyvkötőnek. Ez a könyvkötő is nagy valószínűséggel azonos lehet a HERPEI említette Debretzeni Györggyel. Ha ez így van, akkor ebből nyilvánvaló, hogy ez a könyvkötő, aki neve után ítélve Debrecenből került ide, még az 1740-es évek elején is itt dolgozott, tehát nemesak futóvendég, vándorlegény volt, hanem meg is állapodott Kolozsvárt. György deák könyvkötőmester Debrecenből való származásának megállapítása azért érdekes, mert Debrecennek valóban országos híré könyvkötő-művészége volt. Minthogy pedig a debreceni könyvkötő-céh remekdarabjait a céh-intézkedés értelmében a debreceni református kollégium nagykönyvtárának kellett megőrzés végett átadni, ott olyan páratlan értékű magyar könyvkötés-gyűjtemény keletkezett, melyhez fogható — tudomásom szerint — egyetlen városnak sincs. Ha majd egyszer e gyűjtemény teljes feldolgozása elkészül és előkerülnek erdélyi könyvtárainkból a régen híres kolozsvári könyvkötőműhelyekben készült kötések is, talán kimutathatók azok a hatások, amelyek az erdélyi könyvkötő-művészetet Debrecen részéről érték. Addig csak egy-egy olyan név, mint a György vagy Debretzeni György deáké vagy egy-egy ma Erdélyben őrzött remekbe készült könyvkötés sejtet meg velünk bizonyos összefüggéseket Kolozsvár és Debrecen könyvkötő művészete között.

Arnyir, Dércser. A címszöbeli két helynév közül az első a szolnokdobozkai Szék 1696-ból ismert helynevei között szerepel [SzolnDobMon. VI, 423]. Magam ezt összetett helynévnek tartom az *al+nyir* köznevünk összetételének.

⁹ I. h. 340. l. 15. sz. térkép.